

Posudek na diplomovou práci Markéty Mottlové

Genderové kvóty v politice

Tématem práce je podrepräsentace žen v politice více méně zjištěná v zavedených demokraciích a otázka její možné nápravy pomocí genderových kvót s důrazem na konkrétní návrhy předložené zejména v českém prostředí. Oceňuji, že je to téma jednak teoretické, neboť ve hře je otázka politické repräsentace v demokracii, a jednak prakticko-politické, jelikož jsou diskutovány konkrétní návrhy na řešení.

Autorka se svým přístupem hlásí k feministické teorii a opírá se o bohatou literaturu k danému tématu, kterou si náležitě osvojila. Prokázala přitom solidní teoretické zázemí. Je schopná jasně a srozumitelně vyložit obsáhlou teoretickou argumentaci, poukázat na slabší či silnější momenty jednotlivých teorií a případně se pustit i do polemiky, což vše prozrazuje její výtečné schopnosti teoretické a analytické. Zároveň má smysl pro reálie a praktické otázky v politice a dokáže tak od teoretických konceptů přistoupit k úvahám o jejich praktickém působení v reálné politice.

Práce je také odpovídajícím způsobem členěna. Nejprve se věnuje teoriím repräsentace, které ji dávají do rukou konceptuální aparát, jak vůbec otázku podrepräsentace žen v demokratické politice pojmově uchopit. Následuje kapitola o příčinách nízkého zastoupení žen v české politice. V návaznosti na to autorka v další kapitole zkoumá, nakolik lze prakticky řešit otázku podrepräsentace žen pomocí kvót a rozebírá několik návrhů na genderové kvóty navržené v českém prostředí. V závěru poté autorka shrnuje své poznatky a v hutné zkratce formuluje svá zjištění. Nicméně je třeba říci, že jsou to kapitoly tři, takže není možné třetí kapitolu začínat větou: „Ve druhé kapitole se budu zabývat ...“(str.32)

Autorka předkládá vynikající práci, založenou na hluboké znalosti teoretické literatury, jejíž zpracování dokládá náležitě autorčiny schopnosti argumentační a stylistické. Poznámky, které přikládám, nijak nemění výborné ohodnocení. Navrhuji klasifikovat práci známkou výborně.

I) Kvóty jako afirmativní akce: Autorka otázku kvót probrala důkladně, vhodně ji také podřadila pod afirmativní akce, ale ospravedlnění kvót jakožto afirmativních akcí je rozebráno nedostatečně. Ač je kolem toho velká diskuse, nic z toho se nedozvíme. Autorka několika pádnými slovy odmítá výraz pozitivní diskriminace, ale pak už se případným námitkám proti afirmativním akcím a tedy také kvót nevěnuje. Zmiňuje všeobecně jen problém kompetence, tedy námitku, že kvóty zvýhodňují nekompetentní. Zde alespoň poukazuje na to, že je třeba rozlišit mikroskopickou repräsentaci a selektivní repräsentaci (str. 15). Zdá se mi ale, že je to vysvětlení nemístné. Co má „náhodný výběr repräsentantů, který má odstranit volené sbory“ společného s úvahou o tom, zda genderové kvóty ve volbách zvýhodňují či nezvýhodňují kompetentní zastupitele? Tam, kde se jedná o zrušení volebních sborů jako údajně u mikroskopické repräsentace, je zbytečná diskuse o jejich kompetenci či nekompetenci. Problém je nejasné užívání výrazu kompetence. Ti, kdo kvóty odmítají s poukazem na kompetenci, myslí na profesionalitu a expertní vědění (viz ministr Babiš a prezident Zeman). Jejich námitky proto nelze odrážet poukazem na selektivní repräsentaci, která údajně není nahodilou volbou, ale volbou z vybrané skupiny politicky aktivních žen. Že by ministra Babiše a prezidenta Zemana přesvědčil argument, že nekompetentní politiky odstraníme pomocí kvót, které napomohou tomu, aby se do politiky dostali aktivní političky. Že by tato selekce měla být v očích těchto pánů zárukou kompetence? No, nevím! Chápu, že se chce vyhnout teoriím, které se při ospravedlnění kvót jakožto afirmativních akcí odvolávají na ústavní principy rovných práv a svobod, ale když ne toto, tak by měla

nabídnout argumentaci opírající se o nespravedlnost genderové podreprerzentace. Žádnou takovou jsem ale v práci nenašel. Samotný výskyt podreprerzentace na ospravedlnění kvót nestačí.

2) Problémy univerzálního občanství (str. 19a): Jistě lze rozlišit reprezentaci na individuální, skupinovou a obecného zájmu, ale odmítnout univerzální občanství s poukazem, že je založeno na reprezentaci obecného zájmu (str. 19) nelze tak jednoduše, jelikož liberální koncept univerzálního občanství totiž to společné, občanské a politické nehledá v zájmu, ale staví proti sobě právo a zájem. Občanská práva (společná a rovná) jsou formy pro realizaci různých zájmů. Univerzální občanství se povětšinou nijak neodůvodňuje obecným zájmem, ale rovností, která může být založena na stejné důstojnosti, mravní "podstatě" a já nevím na čem ještě, ale sotva na společném zájmu. Jak řečeno, pro liberalismus je podstatné rozlišení mezi formou a obsahem. Politika je svět formálních procedur. Zájmy jsou ovšem zvláštní. Proto odmítání univerzálního občanství, které si vystačí s rozlišením skupinové reprerzentace a reprerzentace obecného zájmu, považují za nedostatečné. Soudím, že rovnici obecný zájem=homogenita=potlačení skupinových zájmů, jež slouží jako opora pro výše uvedenou tezi, nelze jen tak bez výkladu považovat za argument. Navíc, jak se zde octl neliberální koncept homogenity? Platí spíše, že liberalismus ve všech podobách vždy uvažuje o politice včetně reprerzentace jako o právním, formálním a v tom společném prostředí pro realizaci vlastních zájmů. Právě v tomto bodě by měla být vedena polemika.

Přítom nadekretována a nijak nevysvětlena zůstává základní námitka, že univerzalizmus je jen zdánlivě nestranný a že se za ním skrývá upřednostnění určitých skupin. (str. 20) Takový závěr vyžaduje argumentaci, nikoli tezi. Když je na začátku liberální univerzalizmus karikaturně podán, tak se pak snadno dojde k takovým tezím, které ale visí ve vzduchu.

3) Podivné je tvrzení v pozn. 14 na str. 15, že hlavní překážkou pro vyšší zastoupení žen v zákonodárných sborech jsou politické strany. Sama autorka ale v kapitole o příčinách podreprerzentace mluví širší o kulturních a institucionálních příčinách. Institucionální bariéry nelze omezovat pouze na strany a na otázku počtu žen na kandidátkách, jak ale jinak často činí (viz str. 37). Institucionální bariéry působí za všemi genderovými stereotypy, např. za rozdíly v platech. Rozdíly v platech jsou kulturně odmítány, ale de facto existují, tedy jsou za těmito rozdíly nějaké instituce.

4) Voluntaristický sociální konstruktivismus: Přepjatá je věta (nehledě na podivnou vazbu: „zahrnuje ženy jako kompetentní“) na str. 16: „Je nezbytné vytvořit nový sociální význam, jenž zahrnuje ženy jako kompetentní pro politickou participaci.“ Tato formulace se mi zdá až neúnosně sociálně konstruktivistická. Jak "nezbytné" to je? To si někdo (badatel? žena? skupina?) umane a vytkne si to jako lingvisticko-politický cíl?

5) Příkladem propojení teoretické a praktické části diplomové práce by mohla být pasáž o kritické hranici (str. 27), kde je řeč o tom, jak se mění agenda, když se zastoupení žen v politice kriticky zvýší. Autorka se na konci práce zmiňuje o teorii tzv. skleněného útesu, podle níž v krizových situacích dochází ke skokovému nárůstu reprerzentace žen. V této souvislosti probírá situaci v ODS, která v krizové situaci výrazně zvýšila počet žen na kandidátkách. Pak by se ovšem nabízela otázka, zda tento skokový nárůst reprerzentace žen nějak ovlivnil politickou agendu strany, jak by tomu mohlo být podle teorie kritického množství. Byl by to zajímavý praktický doplněk k teorii kritického množství.

6) Oceňuji jasnou racionální argumentaci a přímočarost, která se projevuje i ve větné stylizaci. Někdy ale tato věcná přímočarost porušuje možnosti větné stavby v češtině. Např.: „Nízké procento žen v politice vytváří implicitní význam, že ...“ (str. 15). „Význam je napojen na složení politických představitelů.“ (str. 16)

Někdy ale není problematická vazba, spíše použité výrazy. Např. „Nárok na to, že ženy budou spasitelkami [proč nárok?] ..., považuji za nespravedlivý.“ (str. 30) Proč nárok? A hlavně, pohled na ženy jako spasitelky ale sotva může být spravedlivý nebo nespravedlivý.

7) Říci, že „výzkumy z různých částí světa ukazují...“ (str. 25) je málo. Je třeba na nějaké odkázat.

Doc. PhDr. Ing. Milan Znoj, CSc.

V Praze dne 2. 9. 2014